

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

АНДРУЩЕНКО ОЛЕКСАНДР ЮРІЙОВИЧ

УДК 340.12

**КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ У ПРАВОСУДДІ:
ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ**

12.00.12 – філософія права

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Хмельницький – 2020

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова, Хмельницька обласна рада.

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України,
ОМЕЛЬЧУК Олег Миколайович,
Хмельницький університет управління та права
імені Леоніда Юзькова,
ректор університету.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, доцент,
ГУРАЛЕНКО Наталія Анатоліївна,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
доцент кафедри людських прав;

кандидат юридичних наук,
КОЗАК Ірина Богданівна,
суддя Господарського суду Львівської області.

Захист відбудеться «15» жовтня 2020 р. о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 70.895.02 у Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова за адресою: 29013, м. Хмельницький, вул. Героїв Майдану, 8, конференц-зал (ауд. 907).

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова за адресою: 29013, м. Хмельницький, вул. Героїв Майдану, 38.

Автореферат розісланий «15» вересня 2020 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. Ю. Черняк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження зумовлена кардинальними змінами у вітчизняному правовому житті, які є конкретизацією серйозних соціальних зрушень в житті України. Ці зрушення суттєво впливають на правову сферу соціального життя, значущими складовими якої є судова влада та правосуддя. Тому подальший розвиток української державності пов'язаний із питаннями ефективної судової влади та справедливого правосуддя.

Підтвердженням актуальності теми дослідження також є і те, що у державно-правовій сфері України сьогодні мають місце серйозні реформи, зокрема, ліквідація і створення нових правових інститутів, структурні трансформації, що цілком логічно призводить до посилення соціальної напруженості й виникнення конфліктологічних ситуацій та конфліктів у правовому просторі.

Складність, новизна та неоднозначність масштабних процесів, які відбуваються сьогодні у правовій сфері, потребують нових напрямків у дослідженні правової реальності та правового простору. Одним із таких напрямків є дослідження суті та закономірностей розвитку конфліктів у правовій сфері, різновидом яких є конфлікт інтересів у правосудді. Складність дослідження конфлікту інтересів у правосудді зумовлена низкою факторів: по-перше, правосуддя в сучасних реаліях є суто світською сферою діяльності, що робить її антропологічно детермінованою; по-друге, в системі сучасних політико-правових координат вітчизняного правового простору правосуддя тісно пов'язане із суддівською діяльністю; по-третє, суддівська діяльність законодавчо визначена як вид публічної служби.

Дослідження проблем конфлікту інтересів у правосудді є своєчасним у силу обраного Україною шляху до розвитку демократичних засад суспільства, формування повноцінного громадянського суспільства та забезпечення верховенства права і належного функціонування системи стримувань й противаг, що тісно корелюється із правом на справедливий суд, а також подолання негативних наслідків конфлікту інтересів у правосудді.

Актуалізація спроб нормативно-правового врегулювання конфлікту інтересів у різних сферах державної влади в Україні обумовлена і глобалізаційними процесами, прагненнями відповідати високим стандартам західних демократій, планами вступу до Європейського Союзу і прагнення українського народу до подальшого поглиблення економічних, політичних і соціальних відносин із країнами-членами ЄС.

Конфлікти як соціальні явища розглядалися мислителями різних епох, зокрема конфліктологічній темі присвятили свої праці К. Боулдінг, Г. Гегель, Т. Гоббс, Р. Декарт, М. Дойч, І. Кант, Л. Козер, Л. Крисберг, М. Кроз'є та Дж. Локк, тощо.

Дотично питання конфлікту інтересів у правосудді з філософсько-правових та теоретико-правових позицій розглядали Т. Бодун, В. Бігун, Ю. Барабаш, Є. Бабосов, В. Вовк, І. Воронова, Л. Герасіна, Н. Гураленко,

П. Гуревич, С. Гусарєв, В. Бачиніна, С. Дем'янчук, А. Єзеров, І. Козак, О. Кондратюк, В. Король, В. Криволапчук, В. Кривцова, О. Курбатов, Ю. Лобода, Б. Малишев, В. Маляренко, Л. Москвич, В. Налуцишин, У. Олійник, О. Омельчук, М. Панов, В. Петренко, М. Пірен, С. Погребняк, С. Рабінович, І. Тітко, О. Тертишна, Н. Свиридюк, С. Солодкий, Н. Сергієнко, А. Цибікова, А. Цирін та ін. У межах міждисциплінарних досліджень виділяються праці А. Ноздрачова, А. Куренної, Д. Дєдова, Е. Талапиної, С. Чаннова та ін.

Тим не менш, ґрунтовних досліджень проблематики конфлікту інтересів щодо сфери правосуддя у вітчизняних наукових колах здійснено недостатньо. Невирішеність, а іноді і неартикульованість питань, пов'язаних з конфліктом інтересів у правосудді, а також їх практична необхідність, є основою цього дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 рр., затверджених постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 р., у межах науково-дослідної роботи кафедри теорії та історії держави і права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова «Теоретико-історичні проблеми розвитку держави і права» на 2017–2023 рр. (державний реєстраційний номер 0117U000103), що є складовою наукової теми Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова «Управлінські та правові засади забезпечення сталого розвитку України як європейської держави» на 2013–2016 рр. (державний реєстраційний номер 0108U008927) та на 2017–2026 рр. (державний реєстраційний номер 0117U000103).

Тема дисертації затверджена на вченій раді Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова (протокол № 13 від 17 травня 2016 року).

Мета та завдання дослідження. Метою є комплексне філософсько-правове дослідження конфлікту інтересів у правосудді.

Відповідно до мети дослідження поставлено такі *завдання*:

- узагальнити сучасні наукові розвідки щодо феномену конфлікту інтересів у правосудді, окреслити актуальні й дискусійні питання цієї наукової проблеми;
- обґрунтувати необхідність застосування авторської методології, вибудованої в межах «динамічного праворозуміння», для дослідження конфлікту інтересів у правосудді;
- визначити передумови формування сучасного розуміння конфлікту інтересів у правосудді з урахування змін у світоглядних орієнтирах сучасності;
- продемонструвати, як корелюються правосуддя та конфлікт інтересів;
- охарактеризувати особливості праксеології конфлікту інтересів у правосудді;
- висвітлити основні напрями законодавчого регулювання конфлікту інтересів у правосудді;

– розкрити механізм урегулювання конфлікту інтересів у правосудді.

Об'єктом дослідження є правосуддя як архітектонічний елемент сучасної правової реальності.

Предметом дослідження є конфлікт інтересів у правосудді у його філософсько-правовому вимірі.

Методи дослідження. Досягнення поставленої наукової мети стало можливим завдяки використанню авторської методології, яка є комплексом методологічних підходів та наукових методів пізнання. Кожен із застосованих методологічних підходів виконав свою евристичну функцію: *діалектичний* – сприяв дослідженню конфлікту інтересів у правосудді як динамічного явища (усі розділи); *синергетичний* – слугував підтвердженню нелінійності розвитку конфлікту інтересів у правосудді як соціального явища (*розділ 1*); *герменевтичний* – уможливив процедури тлумачення нормативних актів (*розділи 2–3*); *соціокультурний* – сприяв аналізу феномену конфлікту інтересів у правосудді в координатах конкретного соціокультурного контексту (усі розділи); *антропологічний* – продемонстрував «людську природу» конфліктів (*розділи 1–2*); *системний* – сприяв вивченню закономірностей та архітектоніки конфлікту інтересів у правосудді (*всі розділи*).

Найбільш важливими науковими методами для дослідження феномену конфлікту інтересів у правосудді є такі: *порівняльний* метод, який дозволив визначити відносну самостійність явища конфлікту інтересів у правосудді, з'ясувати його схожість та суттєві відмінності з іншими видами соціальних конфліктів, зіставити сучасні підходи до трактування суті конфлікту інтересів у правосудді, враховуючи вітчизняний та зарубіжний досвід (*підрозділи 1.1, 2.1, 3.1, 3.2*); *історико-правовий* метод сприяв виявленню сутності конфлікту інтересів у правосудді в різні періоди розвитку цивілізації (*підрозділи 1.1, 2.1, 2.2*); завдяки використанню *формально-догматичного* методу відбулося з'ясування змісту та значимості норм чинного права (*розділи 1, 2*). Застосування семантичних прийомів дозволило становити відповідність одиниць мови явищам правової дійсності, які позначаються відповідними символами (*підрозділи 1.1, 2.1*).

Емпіричну базу дослідження становлять результати соціологічного опитування населення України, зокрема «Барометра світової корупції» (Global Corruption Barometer) від Transparency International та Gallup International Association; дослідження, проведеного Українським центром економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація за характером і змістом розглянутих питань є одним із перших в українській філософії права комплексним дослідженням конфлікту інтересів у правосудді, в якому висвітлено філософсько-правові аспекти цієї проблеми.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що: *вперше*:

1) конфлікт інтересів у правосудді розглянуто в контексті сучасних соціокультурних викликів для України, найважливішими серед яких є такі: правова глобалізація як конвергенція міжнародного і національного права

шляхом вироблення та оформлення загальних універсальних цінностей; «культурні» щеплення західноєвропейської культури в частині теорії та практики розподілу влади; тривалий період транзитивності держави;

2) визначено специфіку розуміння конфлікту інтересів у правосудді в межах «динамічного праворозуміння», яке передбачає застосування діалектичного, синергетичного, герменевтичного, соціокультурного та антропологічного методологічних підходів для дослідження правових явищ як динамічних, мінливих феноменів, які детермінуються історичними, соціальними та історичними чинниками;

3) проаналізовано у контексті філософсько-правових підходів праксеологію конфлікту інтересів у правосудді, його вплив на ефективність судового розв'язання юридичних конфліктів;

удосконалено:

4) положення про «моральну» природу конфлікту інтересів у правосудді як базову, яку неможливо удосконалити шляхом розробки та прийняття норм чинного законодавства;

5) тезу про тісний зв'язок між конфліктом інтересів у правосудді й корупцією як можливості в посадовій особі розпоряджатися ресурсами, приймати рішення не в інтересах суспільства, а виходячи із власних корисливо-егоїстичних мотивів;

набули подальшого розвитку:

б) ідея синтетичної природи поняття «конфлікт інтересів у правосудді», яка розгортається через неоднозначність змістовного наповнення складових елементів цього поняття («конфлікт інтересів», «правосуддя»), а також зумовлюється авторською позицією у виборі типу праворозуміння;

7) концепція розмежування «конфлікту інтересів у правосудді» та корупції;

8) трактування правосуддя як сфери духовної діяльності людей, яка направлена на вдосконалення суспільних відносин на основі суспільного ідеалу та панівної системи цінностей у суспільстві, з визнанням провідної ролі в ній такої цінності, як справедливість.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес, і можуть бути використані в:

– *науково-дослідній сфері* як підґрунтя для нових досліджень проблеми конфлікту інтересів у правосудді;

– *сфері правотворчості* для удосконалення чинного законодавства України щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у правосудді;

– *навчальному процесі* для забезпечення таких навчальних дисциплін, як: «Філософія права», «Судова етика», «Юридична деонтологія» (*Акт про реалізацію наукових досліджень Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова від 28 травня 2020 року*).

– *правозастосовній діяльності* – для підвищення ефективності роботи щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності суддів,

кращого розуміння проблем, що породжуються внаслідок здійснення судочинства в умовах таких ситуацій.

Особистий внесок здобувача. Дисертацію автором виконано самостійно. Усі положення і висновки, сформульовані в роботі, є результатом особистих досліджень автора.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та висновки дисертації оприлюднено на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: Міжнародній науково-практичній конференції «Правова система України: сучасні тенденції та фактори розвитку» (м. Запоріжжя, 27–28 березня 2020 р.), Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Римське право у світлі сучасної методології сучасного гуманітарного знання» (м. Хмельницький, 29 травня 2020 р.), Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Актуальні проблеми сучасної освіти в умовах дистанційного навчання» (м. Черкаси, 15 липня 2020 р.).

Публікації. Основні результати дисертаційної роботи викладено у восьми публікаціях, із яких чотири – у фахових виданнях України, одна – у міжнародному науковому періодичному виданні, та трьох тезах доповідей на науково-практичних заходах.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, 3 розділів, які охоплюють сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 204 сторінки, із них основного тексту – 172 сторінки. Список використаних джерел (292 найменування) розміщено на 28 сторінках, 2 додатки на 4 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано вибір теми дисертації, визначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, також окреслено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження; висвітлено наукову новизну, практичне значення одержаних результатів, надано відомості щодо шляхів і форм їх упровадження, апробації та публікацій дисертанта, у яких відображено основні положення роботи, структуру й обсяг дисертації.

Розділ 1 «Стан філософсько-правового дослідження конфлікту інтересів у правосудді» містить два підрозділи.

У підрозділі 1.1 «Генезис конфлікту інтересів у правосудді як філософсько-правової проблеми та стан її дослідження» з'ясовано, що означена проблематика в сучасній гуманітаристиці розглянута фрагментарно, переважно в межах соціально-філософських або соціологічних досліджень. Водночас багатовекторність означеної наукової проблеми потребує комплексного філософсько-правового дослідження з урахуванням досягнень таких наук, як: філософія, культурологія, історія права, теорія права та ін. На підставі опрацювання наукових доробків можна дійти висновку, що вагомим внеском у розвиток цієї проблематики стали праці вітчизняних та зарубіжних фахівців у галузі соціальної філософії, філософії права та теорії права (Т. Бодун, В. Бігун, Ю. Барабаш, Є. Бабосов, В. Вовк, І. Воронова, Л. Герасіна,

Н. Гураленко, П. Гуревич, С. Гусарєв, В. Бачиніна, С. Дем'янчук, А. Єзеров, І. Козак, О. Кондратюк, В. Король, В. Криволапчук, В. Кривцова, О. Курбатов, Ю. Лобода, Б. Малишев, В. Маляренко, Л. Москвич, В. Налуцишин, У. Олійник, О. Омельчук, М. Панов, В. Петренко, М. Пірен, С. Погребняк, С. Рабінович, І. Тітко, О. Тертишна, Н. Свиридюк, С. Солодкий, Н. Сергієнко, А. Цибікова, А. Цирін та ін.; у межах міждисциплінарних досліджень виділяються праці А. Ноздрачова, А. Куренної, Д. Дєдова, Е. Талапиної, С. Чаннова та ін.), оскільки наукові розвідки цих учених є підґрунтям подальших досліджень у контексті предмета дисертаційної роботи.

Пошук наукового інтересу до питань конфлікту інтересів у правосудді в контексті вітчизняного правознавства пов'язане також і із трансформаційними процесами, які пронизують усі сфери українського суспільства. Потреба у здійсненні ефективного, справедливого та неупередженого розгляду конкретної справи судом є одним із соціальних запитів сучасності.

У підрозділі 1.2 «*Методологічні засади дослідження конфлікту інтересів у правосудді*» обґрунтовується важливе значення методологічного інструментарію у філософсько-правових дослідженнях та акцентовано увагу на специфіці методологічного арсеналу, який використовувався в цій роботі для того, щоб філософія права, досліджуючи складні і неоднозначні правові явища, в залежності від предмета дослідження дозволяє авторові обирати власний методологічний інструментарій, застосування якого максимально сприятиме досягненню поставленої наукової мети. Але у пострадянській правознавчій та філософсько-правовій літературі ще й у ХХІ столітті наявні зразки дискусії щодо статусу філософсько-правової методології. Методологія філософсько-правових досліджень сьогодні є поліцентричною та плюралістичною, що відповідає мейстримам сучасної неklasичної гуманітаристики, але з урахуванням, застосуванням та визнанням ефективності елементів класичної методології.

Також підкреслюється, що сучасне правознавство має розвинутий понятійний апарат, складну систему методів, засобів та прийомів для дослідження обраного об'єкта на тлі відносності наукової істини та безкінечності пізнання як процесу. Правове та філософсько-правове знання постійно ускладнюється (як інтенсивно, так і екстенсивно), а це, у свою чергу, сприяє появі нових інтерпретацій, виявленню нових закономірностей, формалізації нових понять, формуванню нових теорій та концепцій. Результатом саме такого стану в царині методології правознавства і філософії права є так зване «динамічне праворозуміння», в руслі якого виконане це дослідження.

Автор підкреслює, що застосування низки методологічних підходів (в межах динамічного праворозуміння) та наукових методів у сукупності сприяло досягненню поставленої наукової мети, а конкретний методологічний підхід наділений своєю евристичною функцією: завдяки застосуванню діалектичного підходу вдалося дослідити конфлікт інтересів у правосудді як динамічне явище; синергетичний слугував підтвердженню нелінійності

розвитку конфлікту інтересів у правосудді як соціального явища; герменевтичний – уможливив процедури тлумачення нормативних актів; соціокультурний – розкрив специфіку феномену конфлікту інтересів у правосудді в координатах конкретного соціокультурного контексту; антропологічний – слугував з'ясуванню «людської природи» конфліктів; результатом застосування системного підходу стало виявлення закономірностей та структури конфлікту інтересів у правосудді.

У процесі дослідження феномену конфлікту інтересів у правосудді перевага надавалася тим науковим методам, які сприяли виконанню поставлених завдань, – *порівняльному, історико-правовому, формально-догматичному* тощо. Обрана методологія дозволила:

- 1) здійснити дослідження, зважаючи на специфіку його об'єкта і предмета;
- 2) розглянути еволюцію конфлікту інтересів у правосудді як поняття та явища соціального життя;
- 3) проаналізувати філософсько-правові підходи до цієї проблеми, стан її дослідження;
- 4) об'єктивно та різносторонньо висвітлити й проаналізувати підходи до пояснення категорії «конфлікт інтересів у правосудді»;
- 5) сформулювати висновки та рекомендації, що матимуть практичну значимість.

Розділ 2 «Категорія «конфлікт інтересів у правосудді» в філософії права» складається із трьох підрозділів.

Підрозділ 2.1 «Поняття категорії «конфлікт інтересів у правосудді» присвячено розкриттю змістовного наповнення категорії «конфлікт інтересів у правосудді» через аналіз поняття «конфлікт». Конфлікт інтересів може бути предметом філософського зацікавлення, оскільки зіткнення суб'єктивних бажань і прагнень є іманентною складовою людського життя. Розуміння змісту конфлікту інтересів у правосудді є одним із напрямків з'ясування специфіки соціальних відносин та онтології людського буття. Наукове та коректне розуміння специфіки конфлікту інтересів у правосудді покликане сприяти виробленню стратегії запобігання таким конфліктам та ліквідації наслідків розгортання таких конфліктів.

Дисертант приходить до висновку, що складність цього дослідження обумовлена тим, що основне його поняття «конфлікт інтересів у правосудді» є синтетичним, тобто утвореним із декількох змістовно неоднозначних лексем. Йдеться про проблемні питання змістовного наповнення понять, які є актуальними у царині вітчизняного правознавства і філософії права зокрема. До проблеми неоднозначності поняття «конфлікт інтересів» додається ще один проблемний момент: яке змістовне наповнення мають поняття «суд», «судочинство», «законачинство» і «правосуддя».

В підрозділі акцентується увага на тому, що зміст поняття «конфлікт інтересів» неможливо розкрити без з'ясування сутнісного наповнення поняття «інтерес». Підкреслюється, що «інтерес» є широкоживаним поняттям в багатьох науках (філософії, соціології, політології, економіці, праві тощо), але

при цьому кожна наука, працюючи із вказаним поняттям, визначає його змістовне наповнення у відповідності зі своїм предметом та методами пізнання.

На думку автора, під конфліктом інтересів у правосудді слід розуміти наявність у судді приватного інтересу в його професійній сфері, який може вплинути або вплинув на об'єктивність чи неупередженість прийняття ним рішень, на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень.

У межах підрозділу 2.2 *«Кореляція правосуддя та конфлікту інтересів»* здійснено аналіз кореляції правосуддя та конфлікту інтересів. Продемонстровано, що тема конфлікту інтересів першочергово вимагає розуміння та визначення меж правосуддя, не лише його ідеального визначення, а й суцього, тобто реального процесу морально-правового врегулювання відносин між сторонами, і таке знання повинно бути винесено на якісно новий рівень.

На думку автора, з філософського погляду, правосуддя є сферою духовної діяльності людей, яка детермінується прагненням до вдосконалення суспільних відносин і в цьому прагненні скероване ідеалом, уявленням про те, як може і повинно бути. Тому правосуддя не є інструментом для реалізації політичної програми перетворення суспільства, а є об'єктивно сформованою соціальною потребою обґрунтування права на суд, як на виконання ритуалу (акту, дійства), спрямованого на набуття законної сили застосування права під час вирішення будь-яких суперечок з метою забезпечення справедливості. Сучасність характеризується розумінням правосуддя як одного з видів державної діяльності, покликаної забезпечити справедливість щодо тих, чії права і інтереси воно зачіпає, базується на правових і моральних засадах (законність і моральність у правосудді розглядаються в нерозривній єдності). Правосуддя як юридична категорія є системою політико-правових відносин, норм, ідей, поглядів і понять, які реалізуються в процесуальних формах діяльності його суб'єктів з розслідування злочинів, вирішення конституційних, цивільних, адміністративних і кримінальних справ, виконання покарання з метою досягнення соціальної справедливості, охорони законних прав, свобод та інтересів особи, суспільства і держави, забезпечення законності, боротьби зі злочинністю, її обмеження, нейтралізації.

Щодо діяльнісного аспекту правосуддя, то автор дотримується думки про те, що діяльність по відправлянню правосуддя сьогодні, на відміну від радянських часів, не будучи правоохоронною, займає чільне місце в системі процесуальних гарантій прав особи, оскільки забезпечує право особи на судовий розгляд справи та на судовий захист порушених прав, а також право особи на винесення об'єктивного і справедливого рішення у справі.

У підрозділі 2.3 *«Праксеологія конфлікту інтересів у правосудді»* розкривається взаємозв'язок таких феноменів, як конфлікт інтересів у правосудді та ефективність правосуддя, а також судова система. Автор акцентує увагу на розрізненні верхньої (повне узгодження між результатами її функціонування і поставленою метою як оптимально наявну судову систему) та нижньої (такий поріг ефективності, за яким судова система втрачає свою

оптимальність, стає менш керованою і, зрештою, втрачає сенс свого існування) меж ефективності судової системи.

Також можна говорити про ефективність правосуддя як розгляду і вирішення судом спорів, які належать до його компетенції, в установленому процесуальним законом порядку з дотриманням усіх процесуальних норм і вимог, які відповідають принципам справедливості, рівності і законності. Показники ефективності правосуддя, на думку автора, можуть бути як кількісними, так і якісними. Якщо перші відображають результативність досягнення мети діяльності судів та витрати на її забезпечення, то якісні – допомагають сформулювати положення щодо ефективності такої діяльності. До загальних критеріїв оцінювання ефективності правосуддя слід віднести: 1) рівень підготовки справ до судового слухання; 2) законність та обґрунтованість судових рішень; 3) причини судових помилок; 4) додержання процесуальних прав учасників судового процесу; 5) правильність відшкодування судових витрат; 6) дотримання процесуальних строків і причини їх порушення; 7) рівень і своєчасність виконання судових рішень; 8) загальна кількість судових справ.

Розділ 3 «Конфлікт інтересів у правосудді за українським законодавством» представлений двома підрозділами.

У підрозділ 3.1 «Законодавче регулювання конфлікту інтересів у правосудді» йдеться про нормативне закріплення поняття «конфлікт інтересів у правосудді» у нормативних документах іноземних держав та в Україні. На сьогодні відповідно до норм чинного законодавства врегулювання конфлікту інтересів у правосудді може бути здійснена такими шляхами: 1) у порядку, передбаченому процесуальним законом (КпКУ, ЦпКУ, ГпКУ), 2) позапроцесуальним способом.

У підрозділі знайшли висвітлення питання щодо профілактики, запобігання та нівеляції наслідків конфлікту інтересів у правосудді засобами позитивного права (у формі положень чинних юридичних норм, закріплених у Законах України «Про запобігання корупції» та «Про судоустрій і статус суддів», Кодексі України про адміністративні правопорушення, Кримінальному процесуальному кодексі України, Цивільному процесуальному кодексі України, Господарському процесуальному кодексі України, Кодексі адміністративного судочинства України тощо).

У законодавствах більшості розвинених держав врегулювання конфлікту інтересів визнається одним із основних антикорупційних механізмів, а також способом забезпечення належних службових правовідносин. Така позиція щодо запобігання конфліктам інтересів у правосудді передбачає у вітчизняному контексті розробку заходів, які направлені на удосконалення правових засад та організаційних механізмів запобігання конфліктам інтересів щодо осіб, що призначаються на посади, для яких встановлена вимога застосовувати заходи щодо попередження та урегулювання конфліктам інтересів. Констатується, що зарубіжний досвід у сфері запобігання конфліктам інтересів може бути врахований у національному правовому контексті, але не може бути повною мірою бути імплементованим з інших правових систем.

Узагальнення досвіду іноземних держав в означеній царині підкреслило той факт, що результатом осмислення факту падіння довіри до державних службовців з боку суспільства наприкінці ХХ століття розробляється концепція нового публічного менеджменту, яка зацентувала посилення морально-етичних вимог до носіїв владних повноважень, зокрема суддів, що призвело до визнання у конфліктів інтересів у правосудді морально-етичного складника.

Для *підрозділу 3.2 «Механізм урегулювання конфлікту інтересів у правосудді: філософський аспект»* характерним є висвітлення питань, пов'язаних з філософським аспектом врегулювання конфлікту інтересів у правосудді. Підкреслюється, що конфлікт інтересів у правосудді має морально-етичну природу, а довіра громадськості до судової системи, до морального авторитету, чесності судової влади та ефективності й справедливості правосуддя займає першочергове місце в сучасному демократичному суспільстві.

У підрозділі висвітлюються питання морально-етичного аспекту конфлікту інтересів у правосудді. Зокрема підкреслюється, що морально-етична сторона поведінки представників судової влади детермінується системою панівних соціальних цінностей. Морально-етичні стандарти поведінки суддів і їх добросовісність визнаються обов'язковими соціальними нормами.

Досвід європейських національних програм запобігання конфлікту інтересів представлений двома підходами: програми запобігання конфлікту інтересів є або частиною стратегії запобігання та протидії корупції, або складником стратегії гарантування та підвищення етичних стандартів професійної поведінки в державному секторі. У національній політиці запобігання конфлікту інтересів простежується дуалістичний підхід: з одного боку, система заходів щодо врегулювання конфлікту інтересів розроблялася в межах стратегії запобігання та протидії корупції, а з іншого – вона є складником політики гарантування й підвищення етичних стандартів професійної поведінки державних службовців. Цей підхід чітко відображений у вітчизняному законодавстві: одні нормативно-правові акти щодо врегулювання конфлікту інтересів є важливими засобами підтримання моральної чистоти державної служби, інші – частиною антикорупційного законодавства.

ВИСНОВКИ

Актуальність сформульованої теми підтвердилась у ході проведеного наукового дослідження. Вдалось виявити і охарактеризувати нові філософсько-правові аспекти конфлікту інтересів. У ході роботи враховано положення чинного законодавства України, міжнародні нормативно-правові акти та правові стандарти, що так чи інакше стосуються теми дослідження, проведено порівняння правових механізмів вирішення проблеми конфлікту інтересів різних країн, піддано всесторонньому аналізу теоретичний та практичний матеріал, що стосується сфери досліджуваної проблематики. Це сприяло обґрунтуванню та вирішенню завдань, які мають важливе наукове і прикладне значення. У результаті автором сформульовано низку висновків, пропозицій

та рекомендацій, що полягають у такому:

1. Аналіз наукової літератури, присвяченої феномену конфлікту інтересів у правосудді, засвідчив, що в межах вітчизняного правознавства сьогодні немає праць, у яких би з філософсько-правових позицій досліджувалося вказане явище. У межах світової та вітчизняної філософсько-правової думки представлені розробки вказаної проблематики лише дотично. Тому дослідження конфлікту інтересів у правосудді потребує міждисциплінарного підходу, який має бути синтезом знань з різних напрямів науки (філософії, філософії права, юриспруденції, культурології, історії держави і права, конфліктології). Такий міждисциплінарний підхід покликаний сприяти процесам прогнозування та врахування ризиків виникнення конфлікту інтересів у правосудді, а також розробці алгоритмів подолання таких конфліктів у сучасних умовах. На вітчизняних наукових теренах ХХ–ХХІ століть спостерігається нерівномірний розвиток наукових розробок конфлікту інтересів у правосудді. Пожвавлення філософсько-правового інтересу до означеної проблеми сьогодні значною мірою обумовлене ідеологічними, культурними та соціальними чинниками.

2. Конфлікт інтересів у правосудді є складною й багатогранною проблемою, яка потребує міждисциплінарного підходу та використання здобутків низки суспільствознавчих та гуманітарних наук – філософії, філософії права, теорії права, галузевих юридичних наук, психології, етики, культурології, лінгвістики тощо, а також використання авторського методологічного інструментарію в межах «динамічного праворозуміння». Використання діалектичного, синергетичного, герменевтичного, соціокультурного, антропологічного та системного методологічних підходів зумовлено інтегративністю та міждисциплінарністю предмета дослідження, а також необхідністю пояснення його зіставлення з суміжними та однопорядковими явищами тощо. Завдяки застосуванню сукупності філософських, загальнонаукових і спеціально-юридичних методів можливе з'ясування основних концепцій конфлікту інтересів у правосудді. Визначено особливості та можливості застосування методологічних принципів об'єктивності, всебічності й повноти та правового поліцентризму для дослідження конфлікту інтересів у правосудді, що підтвердило виняткову евристичну їх значущість, а також зв'язок між теоретичними та практичними аспектами проблеми, яка досліджувалася.

Сьогодні у філософсько-правовій та гуманітарній літературі ще немає чіткого визначення поняття «конфлікт інтересів у правосудді». Змістовне наповнення цього поняття значною мірою залежить від його засновків, які визнаються за основу. Найбільш прийнятним на сьогодні є варіант визначення змісту цього поняття через зміст його понять-складників – «інтерес» та «правосуддя».

Під конфліктом інтересів слід розуміти наявність у особи приватного інтересу у сфері, в якій вона виконує свої службові чи представницькі повноваження, що може вплинути або вплинуло на об'єктивність чи неупередженість прийняття нею рішень або на вчинення чи невчинення дій під

час виконання зазначених повноважень. Виявлення механізмів запобігання конфлікту інтересів у правосудді є актуальним міждисциплінарним питанням, а конфлікт інтересів – однією з найбільш гострих проблем судового управління, невирішеність якої дискредитує правосуддя як ефективний засіб захисту прав, негативно впливає на ефективність та результативність діяльності суддів, стає потенційним джерелом корупційних дій.

Категорії «конфлікт інтересів» притаманна множинність сфер існування та багатозначність розуміння, які виявляються і під час її дослідженні у контексті правосуддя або ж взагалі у площині діяльності судової влади. У процесі дослідження конфлікту інтересів у правосудді використовується підхід до розуміння категорії «конфлікт» як способу завершення протистояння. Під визначення конфлікту необхідно враховувати той факт, що людина має свідомість і волю, що дозволяють робити усвідомлені вчинки, отже, за конфлікту протиріччя усвідомлені, але існують і об'єктивні умови, що не залежать від свідомості учасників конфлікту, такі, що визначають їхні інтереси. Для окремої людини, суспільних чи державних інститутів інтерес як соціально-психологічна категорія є усвідомленою причиною для будь-якої діяльності. Значна частина соціально значущих інтересів потрапляє у сферу правового регулювання, породжуючи новий вид – законні інтереси.

Соціальна обумовленість інтересів передбачає можливість їх поділу на приватні – інтереси конкретної фізичної чи юридичної особи, та публічні – загальносоціальні інтереси, що відображають у концентрованому вигляді увесь спектр інтересів у суспільстві. Держава повинна бути виразником публічних інтересів, визнаючи їх та забезпечуючи правом. Категорія «інтерес» тісно переплітається з іншою – «потреба». Потреби у свідомості людини перетворюються в інтерес або мотив, що спонукає людину до визначеної цільової дії. Тобто потреби є першоосною, а інтерес є її опрідметненим виразом. Виникнення конфлікту інтересів у правосудді дуже часто пов'язується з етичними аспектами, коли прагнення задоволення власних інтересів і отримання матеріальних благ виступає на перший план, витісняючи добросовісне виконання обов'язків і підпорядкування інтересам держави та суспільства.

3. Враховуючи неоднозначність поняття «правосуддя», дослідження його змістовного наповнення здійснюється через систему методологічних інструментів і засобів, завдяки застосуванню яких можна визначити специфічні ознаки й риси концепту «правосуддя» порівняно з концептами «суд», «судова влада», «судочинство», «законачинство». Усі вказані концепти позначають схожі, але нетотожні явища правової дійсності.

4. Правосуддя є сферою духовної діяльності людей, в основі якої лежить ідеальне прагнення соціуму до вдосконалення суспільних відносин. В уявленні про правосуддя втілюються ідеали справедливості, доцільності, точності та прозорості. Тому правосуддя є сформованою потребою обґрунтування права кожного на справедливість через діяльність державної інституції – суду, а не інструментом для реалізації політичних проєктів.

На сьогодні в межах патерналістично-юридичного контексту усталеним є розуміння правосуддя як одного з видів державної діяльності, основною функцією якої є забезпечення та відновлення справедливості для тих, чії права порушені. Законність і моральність як риси правосуддя розглядаються в нерозривній єдності.

Філософсько-правові дослідження правосуддя в Україні мають практичний характер, оскільки акцентують свою увагу здебільшого на практичному аналізі права, надміру не зосереджуючись над його статичними сенсами. Більшість вчених виділяють конфлікт інтересів серед основних корупційних ризиків в органах судової влади України. Вони виокремлюють саме незавершеність нормативного закріплення процедури врегулювання конфлікту інтересів під час виконання суддями професійних обов'язків, недосконалість формування системи спеціальної підготовки суддів, неефективність процедури їх добору і призначення, законодавчу невизнаність етичних стандартів поведінки суддів, які підвищують ймовірність переростання конфлікту інтересів у корупційні діяння. Різні варіанти розуміння конфлікту інтересів у правосудді, наведені вітчизняними та зарубіжними вченими, відповідають концепції філософсько-правової антропології, яка підтверджує думку, що соціальна суперечливість і конфліктність складає онтологічне підґрунтя зародження, розвитку та існування права.

5. Конфлікт інтересів у правосудді як соціальне явище є наслідком диференціації соціальних практик та видів соціально значущої діяльності людини, а також процесів професіоналізації та спеціалізації окремих видів діяльності. Одним із способів запобігання, попередження та подолання негативних наслідків конфлікту інтересів у правосудді є розробка та прийняття норм чинного права. Такий позитивістський підхід до вирішення проблем конфлікту інтересів у правосудді притаманний сучасним державам, про що свідчить вітчизняний та зарубіжний досвід. Складність нормативного врегулювання конфлікту інтересів у правосудді обумовлена низкою факторів: по-перше, поняття «конфлікт інтересів» сьогодні не має точного диференціювання в жодному нормативному акті; по-друге, вказане поняття використовується ситуативно та відповідно до конкретного контексту через зіставлення з текстом окремо взятого закону; по-третє, зміст конфлікту інтересів у правосудді не є однозначним для всіх подібних ситуацій, цей зміст розкривається через конкретну ситуацію та аналіз причин (менталітет, культура країни, моральна культура учасника конфлікту, родинні зв'язки, рівень правосвідомості тощо). Нечіткість формулювань у нормативно-правових документах, а також відсутність чітких критеріїв оцінки конфлікту інтересів уповільнюють врегулювання конфлікту інтересів у правосудді. В Україні законодавчо передбачений широкий спектр санкцій, який відображає усі аспекти порушень, що призводять до виникнення конфліктів інтересів кримінальні, адміністративні, дисциплінарні цивільні.

Чинне українське законодавство, норми якого стосуються конфлікту інтересів у правосудді, значною мірою орієнтоване на світові зразки та імплементацію європейського законодавства, але при цьому слід мати на увазі,

що формальна імплементація навіть найкращих світових практик і механізмів запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у правосудді не здатна забезпечити досягнення бажаних успіхів, оскільки лише розуміння суті зазначеної проблеми, а також змісту правосуддя та особливостей його реалізації в наших соціально-правових умовах, дозволять обрати найбільш відповідні методи та не допустити прогалин чи помилок на цьому шляху.

б. Законодавство України передбачає декілька рівнів механізму врегулювання конфлікту інтересів у правосудді. Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 07. 04. 2011 року та чинний Закон України «Про запобігання корупції» визначають конфлікт інтересів (чи його види) шляхом протиставлення приватного інтересу суб'єкта його повноваженням. Логічний аналіз наведених визначень вказує на недосконалість їх побудови та неповне розкриття суті. Так, законодавець фактично протиставив приватні інтереси суб'єкта наданим йому службовим повноваженням. Крім того, Законом не було окреслено змісту цих двох складників. Ключовим елементом конфлікту інтересів є приватний інтерес, який вперше отримав своє нормативне визначення. Приватний інтерес – будь-який майновий чи немайновий інтерес особи, в тому числі зумовлений особистими, сімейними, дружніми чи іншими позаслужбовими відносинами з фізичними чи юридичними особами, в тому числі той, що виникає у зв'язку з членством або діяльністю в громадських, політичних, релігійних чи інших організаціях.

Але при цьому слід мати на увазі, що конфлікт інтересів завжди має моральне підґрунтя, а тому його можна розглядати як внутрішньоособистісний конфлікт судді, що виникає через протиріччя між особистісними інтересами та фундаментальними засадами здійснення правосуддя, що в процесі його професійної діяльності може впливати на вчинення або невчинення дій, прийняття рішень, породжуючи недовіру та осуд з боку громадського суспільства. Моральна першооснова, так чи інакше, залежить від рівня моральної культури судді, від його вміння ухвалювати належні моральні, справедливі рішення, що відповідають змісту правосуддя. Внутрішні особистісні переконання, потреби та інтереси, що пов'язані з наявністю в судді корисливого прагнення скористатися владою із порушенням норм професійної етики, є передумовою ситуації конфлікту інтересів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Андрущенко О. Ю. Окремі проблеми визначення поняття конфлікту інтересів в законодавстві України. *Університетські наукові записки*. 2017. № 63. С. 259–267.
2. Андрущенко О. Ю. Аналіз розвитку філософських поглядів на конфлікт інтересів як проблеми влади та правосуддя зокрема. *Юридичний бюлетень*. 2018. Вип. 7. Ч. 1. С. 7–14. (Видання включено до міжнародної наукометричної бази даних «*Index Copernicus International*» (Польща)).

3. Андрущенко О. Ю. Герменевтичні обриси конфлікту інтересів у правосудді. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія Юриспруденція. 2018. Вип. 36. Том 1. С. 35–38.

4. Андрущенко О. Ю. Справедливість як мета правосуддя та конфлікт інтересів. *Науковий вісник публічного та приватного права* 2018. № 6. Том 1. С. 3–8. (Видання включено до міжнародної наукометричної бази даних «*Index Copernicus International*» (Польща)).

5. Андрущенко О. Ю. Правосуддя, судочинство і конфлікт інтересів, філософсько-правові проблеми співіснування. *Национальный юридический журнал: теория и практика*. 2018. № 2. Ч. 2. С. 5–8.

6. Андрущенко О. Ю. Поняття «судочинство», «законочинство» та «правосуддя». *Правова система України: сучасні тенденції та фактори розвитку* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Запоріжжя, 27–28 березня 2020 р.). Запоріжжя. 2020. С. 8–11.

7. Андрущенко О. Ю. Римське право у світлі сучасної методології гуманітарного знання: збірник тез Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Хмельницький, 29 травня 2020 р.). Хмельницький, 2020. С. 13–15.

8. Андрущенко О. Ю. Дистанційне підвищення кваліфікації суддів. *Актуальні проблеми сучасної освіти в умовах дистанційного навчання* : матеріали XXXIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Черкаси, 5 липня 2020). Черкаси, 2020. С. 25–27.

АНОТАЦІЯ

Андрущенко О. Ю. Конфлікт інтересів у правосудді: філософсько-правове дослідження. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.12 – філософія права. – Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, Хмельницький, 2020.

У дисертації сформульовано низку філософсько-правових положень щодо природи та функціонування конфлікту інтересів у правосудді як різновиду соціальних конфліктів. Доводиться, що наукова інтенція конфлікту інтересів у правосудді започатковується лише у ХХ столітті. Важливість дослідження конфлікту інтересів у правосудді зумовлюється осмисленням глобальних соціальних змін, які сьогодні переживає українське суспільство, чільне місце серед яких займають питання справедливого правосуддя.

Значна увага в тексті дисертації приділена особливостям сучасної соціокультурної ситуації щодо специфіки правових феноменів. Визначальними особливостями сучасного правового простору є прозорість, гласність та транспарентність основних правових інститутів, що стосується і правосуддя.

Вказується, що прийняте і широко вживане сьогодні у вітчизняному законодавстві поняття «конфлікт інтересів» є реакцією на стандарти розвиненої світової правової політики та потребу вирішення прикладних завдань у сфері правосуддя. Чинні правові норми у вітчизняному правовому просторі значною

мірою є результатом імплементації правових та юридичних механізмів, які були сформовані в інших країнах у їхніх конкретних умовах. Автор аналізує два дієві шляхи врегулювання конфлікту інтересів у правосудді – самостійний та примусовий, або зовнішній.

Також значна увага приділена характеристиці конфлікту інтересів у правосудді як різновиду юридичного конфлікту, який у сучасних умовах є багатограним соціально-правовим явищем. З'ясування суті юридичного конфлікту є одним із засобів наукового підходу, який впливає на нормалізацію правового простору та конструювання правової реальності.

Ключові слова: право, суд, судова влада, правосуддя, соціальний конфлікт, юридичний конфлікт, конфлікт інтересів у правосудді, чинне законодавство.

АННОТАЦІЯ

Андрущенко О. Ю. Конфликт интересов в правосудии: философско-правовое исследование. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата наук по специальности 12.00.12 – философия права. – Хмельницкий университет управления и права имени Леонида Юзькова, Хмельницкий, 2020.

В диссертации сформулирован ряд философско-правовых положений о природе и функционировании конфликта интересов в правосудии как разновидности социальных конфликтов. Доказано, что научная интенция конфликта интересов в правосудии имеет свое начало в XX веке. Важность данного исследования конфликта интересов в правосудии обуславливается осмыслением глобальных социальных изменений, которые сегодня переживает украинское общество, особое место среди которых занимают вопросы справедливого правосудия.

Особое внимание в диссертации уделено особенностям современной социокультурной ситуации и ее влиянию на формы и качество правовых феноменов. Отличительными признаками современного правового пространства являются гласность, прозрачность и транспарентность основных правовых институтов, и правосудия в том числе.

В диссертации подчеркивается, что используемое в современном законодательстве понятие «конфликт интересов» является реакцией на стандарты развитой мировой правовой политики и потребность в решении прикладных задач в области правосудия. Действующие правовые нормы в отечественном правовом пространстве являются, в определенной мере, результатом имплементации правовых и юридических механизмов, сформировавшихся в других странах со своими специфическими социокультурными условиями. Диссертант анализирует действенные пути урегулирования конфликта интересов в правосудии – самостоятельный и принудительный (внешний).

Также значительное внимание уделено характеристике конфликта интересов в правосудии как разновидности юридического конфликта, который в современных условиях является многогранным социально-правовым явлением. Доказано, что определение сущности юридического конфликта в качестве одного из способов научного подхода влияет на нормализацию правового пространства и конструирование правовой реальности.

Ключевые слова: право, суд, судебная власть, правосудие, социальный конфликт, юридичний конфликт, конфликт интересов в правосудии, действующее законодательство.

SUMMARY

Andrushchenko O. Yu. Conflict of interest in justice: philosophical and legal study. – Manuscript.

Thesis for the academic degree of Candidate of Legal Sciences in the specialty 12.00.12 – Philosophy of Law. – Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law, Khmelnytsky, 2020.

The thesis contains a number of philosophical and legal statements as to the nature and functioning of conflict of interest in justice as a type of social conflicts. It is proved that the scientific intent of the conflict of interests in justice was established only in the twentieth century. The importance of studying the conflict of interests in justice is predetermined by comprehension of global social changes experienced by the Ukrainian society today, mainly the issues of fair administration of justice.

Special attention in the thesis is given to the features of modern social and cultural situation in terms of the specifics of legal phenomena. The defining features of the modern legal space are clarity, publicity and transparency of the main legal institutions, with regard to justice as well.

According to the author, the most effective tools for preventing further conflicts of interest in justice is a system of preventive measures, the use of which shows serious changes, primarily in the worldview sphere. These measures include: training, consultations, development of instructions and training of public service personnel. This approach allows us to focus not on monitoring and prosecuting for offences in accordance with criminal law, but on establishing and complying with definite standards of conduct, as well as to clearly regulate such areas related to the activities of public officials, such as receiving gifts, part-time work, employment after dismissal, the use of private information, political activities, and so on.

It is pointed out that the concept of «conflict of interests», which is widely used in domestic legislation today, is a reaction to the standards of the developed world legal policy and the need to solve applied problems in the sphere of justice. The current legal rules in the domestic legal space are largely the result of the implementation of legal and juridical mechanisms that were formed in other countries under their specific conditions.

The author analyzes two effective ways to resolve conflicts of interest in justice – independent and forced or external. The first of these ways is possible if the

participants of the conflict have a high moral culture and are engaged in civic activities. Independent settlement of a conflict of interest enables a person to avoid the negative consequences of an external (forced) settlement of a conflict of interest. The most common measures of independent settlement of conflicts of interest in justice are: recusal (acceptance of recusal) when considering a certain issue; refusal of a person to participate in taking a certain decision by a collegial body.

As for the second way, it is widely used in the practice of European states and is part of the general anti-corruption policy. The choice of external prevention of conflicts of interest depends on a number of circumstances in each particular case. The most used measures are measures of external settlement of conflict of interests in justice such as: elimination of a person from performing tasks, taking actions, making a decision or participation in the decision in terms of a real or potential conflict of interest; external monitoring of a relevant task performance by a person, taking certain actions or decisions by such a person; restricting access of a person to certain information; review of person's official duties; the transfer of a person to another position; dismissal of a person, focused to resolve the permanent conflict of interest. The external way to resolve conflicts of interest in justice provides the use of legal sanctions.

Key words: law, court, judiciary, justice, social conflict, legal conflict, conflict of interests in justice, current legislation

Підписано до друку __.__.2020. Зам. № __
Обсяг 0,9 друк. арк. формат 60x90/16. Наклад – 100 прим.

Надруковано у ТОВ «Хмельницький ЦНТІ»
29000, м. Хмельницький, вул. Свободи, 36
Тел. : (0382) 65-50-96